

Hegel'in 'Sanat', 'Güzellik' ve 'Estetik' Kavramları *

Michael Inwood
Çeviren Metin Bal

(Die) Kunst ('sanat, beceri, zanaat', können'den, '-e bilmek, -e bilirlik kökensel olarak Grekçe technē'ye benzer olarak, güzellik (Schönheit) ile ve sekizinci yüzyılda – (1) (astronomi, matematik ve felsefeyi içeren) yedi ç sanata ve (2) bir zanaat, beceri ya da mesleğe karşıt olarak - 'güzel sanatlar schönen Kunste) olarak bilinecek olan şeyle hiçbir özel bağı yoktur. (Kunst, 'sanat'tan farklı olarak, resimle hiçbir özel ortaklığa sahip değildir.) Mimari, heykel, müzik, resim ve şiiri kaplayan 'sanat' kavramı Platon'a kadar geri gider. Fakat 'sanat' ve 'güzellik' Platon tarafından ('güzellik', ör. Sempozyum'da ve 'sanat', ör. Devlet'de) ve Aristoteles tarafından (onun Poietika'sında) ayrı ayrı işlenir.

Platon ve Aristoteles için, sanat, basitçe bir zanaat olmadığı zaman, temel olarak doğanın ve insan işlerinin taklitini içerirdi. Yeni-Platoncular özellikle Plotinus, ilk olarak sanatçıyı dünya-yaratıcısına (özellikle Platon'un Timaeus'unun IDEALAR'ını cisimleştiren tanrı Demiurgos'a) benzetti. Böylece sanatçı doğanın ürünlerini değil fakat doğanın üretici etkinliğini taklit eder: Demiougros ideayı, sanat yapıtında görünür malzeme içinde gerçekleştirir. On yedinci ve on sekizinci yüzyıllarda sanat hâlâ yaygın biçimde taklit olarak kabul ediliyordu, fakat bu düşünce Goethe, Hegel ve özellikle sanatçının yaratıcılığına doğanın yaratıcılığıyla aynı değeri veren Schelling tarafından reddedildi.

Plotinus 'sanat' ve 'güzellik' kavramlarını bir araya getirdi (Enneads, V. Viii, 1). Hegel'in bakış açısından sanat yapıtları özsel olarak schön, 'güzel'dir. Daha önceki yazarlarda örneğin Burke ve (özellikle Güzel ve Yüce Hisleri Üzerine Gözlemler'de, 1764) Kant'da yüce (das Erhabene) güzel (das Schöne) ile uyumlu bir estetik kategoridir. ('Yüce' ilk olarak İ.S. I. yüzyıla ait, Longinus'a atfedilen peri hypsous, Yüce Üzerine, eserinde görünür). Hegel'in zihinsel olarak kontrol edilemeye ve özellikle kötü SONSUZLUK'a karşı duyduğu hoşnutsuzluk Estetik Üzerine Dersler'de yüceliğin kontrol altına alınmış bir rol oynadığı ve az ya da çok estetik olarak tatmin edici olmayan, içinde BİÇİM ve İÇERİK'in uyum içinde olmadığı, klasik-öncesi sembolik sanatla sınırlandırıldığı anlamına gelir. Fakat schön 'iyi bir yapıt parçası' ve 'bir şeyi iyi yapmak'daki gibi bir bağlam içinde 'güzel'den daha geniş bir terimdir. Schönheit Hegel'e göre belirgin uyumsuzluklar ve hatta çirkinliği bile barındırır.

(Grekçe aisthēsis, aisthanesthai, 'algı', 'algılamak' ve böylece düz anlamıyla 'algının incelenmesi'nden gelen) estetik terimi ilk defa Leibniz'in takipçisi A. G.

Platon ve Aristoteles için, sanat, basitçe bir zanaat olmadığı zaman, temel olarak doğanın ve insan işlerinin taklitini içerirdi.

Yeni-Platoncular özellikle Plotinus, ilk olarak sanatçıyı dünya-yaratıcısına (özellikle Platon'un Timaeus'unun IDEALAR'ını cisimleştiren tanrı Demiurgos'a) benzetti.

*Inwood, Michael (1999) *A Hegel Dictionary*, The Blackwell Philosopher Dictionaries, Blackwell Publishers, Oxford, 1999. ss. 40 - 43.

KANT

(Faydacılara, hazcılara ve zihinselcilerin açıklamalarına karşı) 'güzellik'in, imgelemimizin özgür oyununda köklenen, 'ilgisiz' hazzı ortaya çıkardığını öne sürdü; Güzellik 'kavramsal-değil'dir; 'Amaç tasarımı olmaksızın AMAÇLILIK biçimine' sahiptir ve o 'evrensel bir zevkin nesnesi'dir.' Güzellik, duygularla ilişki içinde, YARGI yetisinden (Urteilskraft) ortaya çıkar. Güzel hakkındaki düşüncemizi içsel olarak güzel olmayan bir dünyaya taşırız ve biz güzeli MORAL iyunin bir sembolü sayarız.

(Grekçe aisthēsis, aisthanesthai, 'algı', 'algılamak' ve böylece düz anlamıyla 'algının incelenmesi'nden gelen) estetik terimi ilk defa Leibniz'in takipçisi A. G. Baumgarten tarafından, özellikle onun Aesthetica'sında (1750-8) (sanatın olduğu kadar doğanın güzelliğini de içerecek şekilde) 'duyusal güzellik incelemesi' için kullanıldı.

Baumgarten tarafından, özellikle onun Aesthetica'sında (1750-8) (sanatın olduğu kadar doğanın güzelliğini de içerecek şekilde) 'duyusal güzellik incelemesi' için kullanıldı. Arı Usun Eleştirisi'nde Kant bu kullanıma ve Baumgarten'in 'güzelin eleştirel değerlendirilmesini us ilkelerine tabi kılma ve onun kurallarını BİLİM'e yükseltme' umuduna karşı çıktı (A21, B35f). Kant 'estetik' sözcüğünü kökensel anlamıyla, 'algının koşullarının incelenmesi' olarak, korudu. Fakat Kant Yargı Gücünün Eleştirisi'nde 'estetik'i, bir taraftan 'güzelin bilimi yok fakat sadece eleştirisi vardır, güzel bilim de yoktur, fakat sadece güzel sanat vardır' (§44) görüşünde ısrar ederken, Baumgarten'in kullandığı anlamda kullandı. Hegel Estetik Üzerine Dersler'de Kant'ın Ästhetik terimini DUYUSAL olan ve DUYGU üzerine vurgu yaptığı için eleştirir, fakat kendi derslerinin başlığı için bu terimi kullanır. (Hegel, önerilen başka bir terimi Kallistik'i ('güzelin incelenmesi' – Grekçe kalos, kallos 'güzel', 'güzellik'den gelir) genel olarak güzelliği kapsadığı ve sanatın güzelliğiyle sınırlandırılmadığı için reddeder).

Hegel'in Almanya'sında estetik, Kant'ın Yargı Gücünün Eleştirisi tarafından kuşatılmıştı. Kant (faydacılara, hazcılara ve zihinselcilerin açıklamalarına karşı) 'güzellik'in, imgelemimizin özgür oyununda köklenen, 'ilgisiz' hazzı ortaya çıkardığını öne sürdü; Güzellik 'kavramsal-değil'dir; 'Amaç tasarımı olmaksızın AMAÇLILIK biçimine' sahiptir ve o 'evrensel bir zevkin nesnesi'dir.' Güzellik, duygularla ilişki içinde, YARGI yetisinden (Urteilskraft) ortaya çıkar. Güzel hakkındaki düşüncemizi içsel olarak güzel olmayan bir dünyaya taşırız ve biz güzeli MORAL iyunin bir sembolü sayarız.

Kant'tan sonra 'estetik' Alman felsefesinin merkezine oturdu. İlk olarak, Schiller özellikle (Hegel tarafından çok övülen bir eser olan) İnsanlığın Estetik Eğitimi Üzerine Mektuplar'da güzelliğin nesnel olduğunu ve onun seyrinin modern insana sıkıntı veren YABANCILAŞMA'yı gidereceğini, insan ve doğa, insan ve insan, ve us ve arzu arasındaki çatlakları kapatacağını öne sürdü. İkinci olarak Fichte'nin fenomen dünyasının tamamen Ben'in (ÖZGÜR ve buna rağmen ZORUNLU) etkinliği tarafından üretildiği öğretisi sanatçının yaratıcı etkinliğine paralel olarak ileri sürülmüştür. Schelling özel olarak, bu paralelliği geliştirdi ve Transendental İdealizm Sistemi'nde felsefenin kilit taşının sanat felsefesi olduğunu iddia etti: sanat, zihin ve doğa arasında arabuluculuk yapar, çünkü sanatsal etkinlik zihnin özgür, amaçlı yaratıcılığını, doğanın zorunlu, bilinçsiz yaratıcılığıyla birleştirir. Alman idealistlerin sanatla ilgili düşünceleri böylece birbirine bağlı birçok açıdan Kant'ın düşüncelerinden farklıdır:

- (1) Güzellik nesnelidir; o TİN'in, İDEA'nın ve tanrısal olanın görünüş dünyası içindeki açılımıdır.
- (2) Kant sadece öznel beğeni yargısıyla ilgilenirken, onlar daha çok sanatçı ve onun ürünleriyle ilgilendiler.
- (3) Kant güzelliği sanatta olduğu kadar doğada da görmeye hazırды, fakat

onun izleyicileri doğanın güzelliğinin değerini düşürdüler. Schelling için, DOĞA, ZİHİN gibi, tin ve İDEAL ile doludur, fakat doğa, güzellik açısından zihin ve doğayı birleştiren sanattan aşağıdadır. Hegel için tin, güzellik açısından tinin ürünlerinden daha aşağı olan ve sadece böyle ürünler altında güzel görünen doğadan gelişir.

(4) Kant sanatın (ve beğenin) TARİHİ'ne ilgisizdir, fakat idealistler tarihe merkezi bir yer verdiler.

Hegel'in sanat hakkındaki düşünceleri bir bakıma Schelling ve Fichte ile paylaştığı bir programı gerçekleştirir. Tinin Görüngübilimi VII. B'de sanat 'TİN'değil fakat 'DİN' başlığı altında düşünülür: 'sanat dini' (Yunanistan), 'doğal din' (İran, Hindistan ve Mısır) ve 'bildirilmiş din' (Hıristiyanlık) arasında görünür. Fakat Felsefi Bilimler Ansiklopedisi III'de, sanat biçimleri, din ve FELSEFE'yle birlikte 'MUTLAK tin'in bir parçasıdır. Bu tin ÖZNEL tinin bireysel ruhbilimini ve nesnel tinin toplumsal kurumlarını varsayan, fakat onların ikisini de aşan tindir. Sanat, din ve felsefe gibi ussal, bilişsel bir değere sahiptir: o ilerleyen bir şekilde doğanın, insanın doğasını ve onlar arasındaki ilişkiyi (mutlağı) duysal bir biçim içinde veya SEZGİ (Anschauung) şeklinde açıklarken, din betimleyici TASARIMLAMA (Vorstellung) biçiminde ve felsefe DÜŞÜNCE ve KAVRAM biçiminde açıklar. Estetik Üzerine Dersler'de Hegel sanatın sistematik bir açıklamasını, onun tarih üzerine açılımının bir açıklamasıyla birleştirir. Sanat ilkin üç ana tarza ayrılır – sembolik, klasik ve romantik - ve ikinci olarak dallara ayrılır – mimari, heykel ve resim, müzik ve şiir. Tarihsel olarak, sanat üç ana döneme ayrılır: eski Doğu (özellikle Mısır), Grek ve Roma antik çağı ve Hıristiyan modernitesi (Bu bölümler ve onların daha ayrıntılı alt bölümlenmeleri son aşamada, deneysel olmaktansa kavramsal olarak Mantık'ta ortaya serilen kavramsal sistem üzerine temellendirilmeye ve dayandırılmaya çalışılır. Fakat Hegel onları bir yığın deneysel malzemeyle destekler.) Bir sanat dalı, tüm dönemlerde gerçekleşirken, bir dönemde yaygındır ve belirli bir tarzla birleşmiştir: mimarlık, örneğin, sembolik sanat-biçimidir ve Mısır'da yaygındır; daha sonraları mimarlık klasik veya romantik tarza dönüştü, fakat bu dönemlerin yaygın sanat dalı olmadı, yani, onun bu dönemlerde yapabilme gücüne sahip olduğu, mutlak olanın en yüksek sanatsal ifadesini üstlenmedi.

Hegel, bir kısmı (ör. Goethe ve Hölderlin) kendi arkadaşları olan büyük sanatçılar çağında yaşadı. Fakat Hegel, Sanata Schelling'in (ve onun birçok diğer çağdaşının) verdiği en yüksek konumu vermedi. İlk, sezgi, kavram ve düşünceden daha aşağı bir araç olduğu için sanat, genel olarak mutlağı dinin ve felsefenin yaptığından daha eksik ifade eder. (Felsefe, örneğin, sanatı kavrayabilir, fakat sanat felsefeyi kavrayamaz). İkinci olarak, modern zamanlarda sanat, bizim mutlak hakkındaki görüşümüzü erken zamanlardaki görüşleri açıkladığı kadar tam bir şekilde ifade edemez. Grek sanatı Grek dünya-görüşünü en yüksek – belkide Grek felsefesinin yaptığından daha fazla - uygunluk ve şıklıkla ifade etti; ROMANTİK sanat bu kavrayışları Teslis [Trinity] olarak açıkça ifade edebilir - o bunu yaptığı sürece, sanat alanını aşar ve klasik sanatın uyum ve güzelliğinden vazgeçer. Schelling Grek sanatının modern zamanlarda aşılması bir yana, ona erişilmediğinde hemfikirdi, fakat o bunun Homeros'unkine benzer bir modern mitolojinin kurulmasıyla ilerde gerçekleşeceğini umdu. Fakat Hegel, sanatın bizim dünya-görüşümüzün karmaşıklığını daha fazla kavrayamayacağına ve mutlağın ifadesi için ilksel bir vasıta olarak bir geleceğe sahip olmadığına inanır.

Sanat'ın Sonu mu?

Hegel'in sanatın sonu öğretisi, onun modern toplum görüşüne bağlıdır. Hegel ve Schelling her ikisinde sanatın, yetenekli bireylerin ya da dehaların dolayumsuz ürünü olsada, daha geniş bir anlamda onların bağlı oldukları gelişmiş toplum veya halkın (Volk) ürünü olduğunu savundular (Bu, sanatın sadece sanatçının doğuştan becerisine dayanmadığı, sanatın bir tarihi olması nedeniyle). Schelling toplumun veya devletin bir sanat yapıtı olabileceğine ve olması gerektiğine inanır. Hegel, bunun tersine, Grek toplumunun sanatın uyum ve tutarlılık özelliğine sahip olduğuna katılmakla birlikte, olgun döneminde, bu estetik idealin modern toplumda edinilebileceğine inanmadı. Modern insanlar estetik olarak tutarlı bir bütün oluşturamayacak kadar çok derin düşünceli ve öz-bilinçlidirler ve SİVİL TOPLUMun karmaşık ekonomik yaşamı içinde çok dağılmışlardır. Bu estetik dışı koşullarda büyük sanat yapıtları çıkmaz.